

ХУДОЖНІЙ СВІТ ЛЕОНІДА БРАЗОВА (міркування над проблемами життя і смерті в творчості письменника)

Ірина Цебрій

Всі ми живемо на цьому світі один раз. Хто нам надав такої можливості – Бог чи Природа-матінка у ході своєї еволюції є споконвічним питанням філософії. То чи має право хтось, окрім цих двох Абсолютів, віднімати у людини життя, змушувати її пережити пекельні муки – як фізичні, так і духовні? І невідомо ще, які з них під час важче пережити...

Та в силу об'єктивних обставин людині іноді доводиться бачити смерть щодня, смерть непотрібну, безглузду, смерть в ім'я чогось або чийхось амбіцій чи заради грошей і бізнесу. Але, коли ти весь час дивишся їй у вічі й відчуваєш, що наступним можеш стати сам, у тебе немає часу розмірковувати, хто за цим стоїть, бо ти прагнеш одного – вижити.

Чи може людину, яка щодня бачила десятки, а то й сотні смертей, вразити якийсь конкретний випадок, чи вона стає настільки нечутливою, що перестає реагувати на чергову втрату? Мабуть, може... І все-таки, вочевидь, ставлення людини до смерті залежить не від того, що вона пережила у цьому житті, а від самої людини. Інакше, звідки б бралися кілери-професіонали, для яких переступити через життя людини нічого не варто?

Є речі, над якими ми боїмося замислюватися навіть у найскрутніші хвилини нашого життя. І, зокрема, це смерть близької людини чи дитини. У такому випадку, вона нас наздоганяє підступно, ми ніколи не можемо бути до неї готовими. І неважливо, скільки разів ти до цього зустрічався із жахливою потворою віч-на-віч, бо саме тут вона тебе зруйнує і розчавить...

Можливо, так міркував Артем Вітренко, головний герой повісті Леоніда Бразова "Тамрі", коли вже почав відходити від шоку, в якому перебував після звістки про жахливу смерть доньки та її наслідки для долі дружини? Можливо, й ні. Але саме в ці хвилини в ньому, людині, загартованій на війні у Боснії, зародилося палке бажання помститися нелюдові, що познущався над його маленькою донечкою, закресливши тим самим і життя дружини.

Жага кривавої помсти... Що необхідно для того, щоб вона не затихала в людині, яка сприймає цей світ повноцінно і не має природних садистичних нахилів?

Людині необхідні щастя, любов і постійне відчуття, що ти комусь потрібен. Особливо, коли це все є, а хтось в одну мить зруйнував твій світ, залишивши порожнечу і морок. А ще те щемляче відчуття, що маленька рідна

істота перенесла жахливі страждання, гукаючи на допомогу, а ти про це навіть і не здогадувався... Від такого ніщо не загартує й таке не прощається...

Все ж Артем знаходить сили жити далі. І коли доля зводить його з Танею, професорською дочкою, в ньому пробуджується кохання. Артем – не якийсь особливий герой, а звичайна пересічна людина, телемайстер за фахом. У силу обставин він увійшов у цей світ не через святковий під'їзд, а мало вичищеними сходишками, тому й витримав непомірний удар долі та з плином часу відчув сили до нового життя.

Але фатум продовжує тяжіти над його головою. Артему пропонують привести у виконання смертельний вирок вбивці його доньки. І Артем приймає цей виклик долі. Його рука, тримаючи пістолет, не здригнулась... Чи могло б таке статися у реальному житті? Чи знайшли б і попросили знищити вбивцю постраждалого державні служби? Навряд чи. Але ми знаємо не поодинокі випадки, коли батьки постраждалих самі виносили вирок вбивцям, виправданим у ході судового засідання.

Тому подібна ситуація можлива. Та головна проблема роздумів над життям і смертю в художньому світі героїв "Тамрі" полягає не в тому. Двоє людей покохали одне одного: він – далеко не юний чоловік, що не раз переступав пограничну межу життя; вона – юна дівчина, що зросла у поважній родині і якій не бракувало уваги і любові. Він, очевидно, був атеїстом, вона – глибоко віруючою.

Перед Артемом знову постає дилема: чи приховати від коханої правду вбивства і бути з нею, чи розлучитися з нею назавжди. Він від самого початку усвідомлював, що Таня не зможе змиритися з його місією ката, бо за її релігійними переконаннями ніхто не має права віднімати життя в жодній людині. Артем – людина без подвійного дна, він не здатний приховати правди від коханої.

Але Доля продовжує свої випробовування і Артемові не довелося все пояснити коханій за спокійних обставин. Певні фірми, дізнавшись про здібності нашого героя, шантажують його, пропонуючи стати професійним кілером. Та коли стає очевидним, що вони помилилися в Артемі, роблять спробу його знищити.

Чудом залишившись живим, Артем, розуміє, що Таня для нього втрачена назавжди і залишатися тут смертельно небезпечно. Він від'їжджає до Воркути. Однак, фатум тепер нависає над його коханою. Ставши невільним свідком замаху на життя свого нареченого, Таня сама опиняється перед смертельною загрозою. Це змушує її по-новому поглянути на проблему життя і смерті, що здавалася для неї вже вирішеною.

І дійсно, чи завжди ми маємо моральне право дорікати людині за невинуватий у наших очах вчинок, коли самі подібної ситуації ніколи в житті не зазнавали. Чи не краще спочатку спробувати зрозуміти, що підштовхнуло людину на той чи інший крок, а потім вже засуджувати її й виносити вирок, або, хоча б пізніше зізнатися собі, що реалії життя не завжди відповідають

нашим уявленням про нього? Кохання змушує переглянути Таню свої життєві принципи, воно залишає її віч-на-віч з реальним життям.

Особливу символічну роль у повісті Леоніда Бразова відіграє собака Тамрі. Вона – зв'язок трьох життів. Це – світ померлої дочки Артема, Оленки, і його самого. Недарма він дає приплудній тварині ім'я Тамрі (так дочка звала ляльку Тамару, яку колись Артем їй подарував). Це символічний зв'язок підтримки і продовження життя в його оселі, поєднання спогадів і реальності. Тамрі виступає зв'язком між особистісним світом Артема і його нової коханої, недарма вони, незалежно одне від одного, дали їй однакове ім'я.

Поєднуючи два різних світи – зрілого вояка зі знівченою долею і світ юної віруючої дівчини, Тамрі водночас є перехідним містком з одного світу до іншого. Недарма, у стародавніх релігіях в собаках убачали божество, що поєднувало світ живих зі світом мертвих. Бо собака – то створіння особливе, яке може бути як найвідданішим другом, так і запеклим ворогом.

Тамрі довелося виконати обидві функції. Захищаючи світ своєї господині від нищівного світу вбивць, Тамрі гине, встигнувши вбити ворога. Зв'язок між світами руйнується. Чи зможуть у майбутньому головні герої повісті Леоніда Бразова обійтися без золотого містка, що дозволяв їм завжди знайти привід для зустрічі? Невідомо.

Художній світ самої повісті вражає своєю багатогранністю. Її можна сприйняти, як філософське есе, бо проблеми, порушені автором, є надзвичайно серйозними, вічними філософськими проблемами. Її можна вважати мініатюрним детективним романом, бо тут є всі необхідні складові цього жанру: згвалтування, вбивство, кохання, слідство, собака, що відчуває добро і зло не гірше за людей.

Повість певним чином можна вважати і гротескним оповіданням. В ній діють герої, яким автор дає атрибутивні символічні імена – "окуляри", "джинси", "плащ", "хорт" тощо. На фоні таких осіб образ Тамрі виступає майже людським, бо собака чітко усвідомлює, до кого потрібно горнутися, а від кого – тікати.

Повість можна віднести і до глибоко психологічних творів. Світ кожного героя подається автором у динамічному розвитку, ти маєш змогу проникнути у середину цього світу, відчути там себе затишно або відчужено. Роздуми героїв передаються як на повсякденному, так і на психологічно-філософському рівнях: від проблеми, що приготувати на сніданок і до проблеми цінності й доцільності людського буття.

Є твори, які за своєю сутністю не вміщуються в рамках певного жанру чи стилю. Вони є відображенням духовного життя складної перехідної епохи, коли руйнується старий світ, а контури нового ледве вимальовуються у темряві. Зрозуміло, що у такі нелегкі для кожного суспільства часи, хочеться віднайти перехідний золотий місток, який би спромігся поєднати кардинально різні людські світи. Саме таким містком і виявилася Тамрі. Можливо, тому Леонід Бразов і назвав повість її ім'ям.

Насправді, не Артем, дитя старого світу, і не Таня – продукт ще нечітко окресленого нового, виступають головними героями повісті. Людські долі є тимчасовим явищем у часі і просторі, а цінність складає лише те, що об'єднує час і простір – місток між людськими долями, місток між світами, місток, по якому не зможе проникнути потвора в особистісний світ людини, щоб його зруйнувати.

Ми всі гості у цьому світі і наш притулок є короткочасним між двома вічностями. Тому неприпустимо руйнувати мости, які здатні поєднати їх. Зникне міст, то зникне й історична пам'ять, розірветься і взаєморозуміння між поколіннями. Тому смерть Тамрі не є випадковою. Розриваючи зв'язок, вона зберігає світи близьких їй людей, яким занадто віддана. Та, можливо, ці двоє, що вже пройшли випробовування часом, простором і світовідчуттям, зможуть обійтися без містка в єдиному розуміння добра і зла, цінностях і співвідношенні життя і смерті.